

PANTEON AFECTIV

HADRIAN DAICOVICIU

(1932—1984)

La vremea cînd sanctuarele din Munții Orăștiei se poleiau cu arama frunzelor de toamnă, o veste incredibilă a îndoliat întreaga suflare a arheologiei românești. Cu numai cîteva zile înainte de a împlini doar 52 de ani, Hadrian Daicoviciu intra în neființă. Și cînd, la Cluj, inima sa nobilă înceta să bată, pe *Kogaion* a mai căzut o stea. Fiul revenea lîngă ilustrul său părinte și, parcă, avîndu-i alături pe marii regi ai dacilor, se așezau împreună la acea masă a tăcerii, pe care un veșnic neobosit spirit brîncușian o pregătise anume pentru ei, înconjurînd „Soarele de andezit“ cu tamburii coloanelor de temple ale Grădiștei regale.

Hadrian Daicoviciu intra în legendă, continuîndu-și dialogul cu marii săi înaintași, pe care îi evocase încă o dată — cu puțin timp înainte de de drept roman, cît un mod esențial de comportament uman, pe care — *Styxul*, el ne-a lăsat însă imaginea vie a unui mare om, a unui distins dascăl și a unui istoric de excepție. Și-a dedicat, cu altruism și perseverență, întreaga energie acestor idealuri, deși viața i-a oferit arareori momente de liniște și fericire personală.

Om de o aleasă calitate sufletească, a știut să se facă iubit și respectat de toți cei care l-au cunoscut, răspunzînd tuturor cu iubire și respect. *Suum unique tribuere* a fost pentru el nu atît un fundamental principiu de drept român, cît un mod esențial de comportament uman, pe care — atunci cînd a fost necesar — a știut să-l reamintească cu strălucită elocvență și acelora care mai uitaseră că „trebuie să-i dai fiecăruia ceea ce i se cuvine“.

Mulți dintre noi au avut adesea prilejul de a-l simți aproape și de a se bucura de atenția sa binevoitoare. La diverse manifestări științifice sau în clipe de destindere, spiritul și verbul său — ambele de o rară eleganță și penetrație — ne-au îmbogățit sufletește și ne-au înzestrat memoria cu imagini de neuitat. Cercetările arheologice efectuate în ultima vreme pe meleagurile cărășene datorează mult atenției sale permanente, comentariilor și îndrumărilor pe care a știut să le ofere cu mult discernămint, dar fără rezerve, unor mai tineri colegi de breaslă.

Și-a iubit și stimat enorm părintele, în dubla sa calitate de fiu și discipol savant al celui care fusese — la rîndul său — un mare istoric, Constantin Daicoviciu. Grea moștenire, înaltă raportare, și dacă nu, a fost copleșit de vulcanica personalitate a acestuia, este pentru că s-a dovedit, în toate privințele, demn de marele său înaintaș, continuîndu-și

opera, mergînd mai adînc și mai departe pe drumul pe care acesta îl deschisese. Prin părintele său și prin întreaga sa descendență paternă, dintr-o familie de cărturari bănățeni, Hadrian Daicoviciu s-a simțit în permanență legat de aceste meleaguri, mîndrindu-se cu titlul de fiu de onoare al comunei natale a tatălui său. Revenea întotdeauna, cu mereu reînnoită plăcere, la aceste izvoare ale neamului său, pe șantierele arheologice, la manifestări științifice sau cu diverse alte ocazii. A murit, de altfel, cu intenția mărturisită de a-și lansa ultimul său volum — *Portrete dacice* — la Caransebeș. Prezența și ținuta intervențiilor sale a impus în asemenea măsură participanților la simpozionul „*In Memoriam Constantin Daicoviciu*“, încît această manifestare științifică omagială, desfășurată anual la Caransebeș, a reușit să se înscrie printre cele mai prestigioase pe plan național.

Prin calitatea sa de membru în colectivul de redacție al *Banaticii*, publicația Muzeului de Istorie al Județului Caraș-Severin din Reșița, a contribuit din plin la creșterea prestigiului științific al acesteia.

El a ilustrat cu strălucire, desigur, în primul rînd Universitatea clujeană și Muzeul de istorie al Transilvaniei, instituții cărora le-a consacrat cea mai mare parte a activității sale. Dar nici una dintre problemele cu care era confruntată întreaga muzeologie românească nu l-a lăsat indiferent. Profesor universitar de mare distincție, Hadrian Daicoviciu a educat și îndrumat generații întregi de studenți, urmărindu-i sau sprijinindu-i și dincolo de porțile amfiteatrelor. Deși nu am avut șansa de a-i audia elegantele prelegeri, care au înnobilit sălile de curs ale Universității napocense, am avut prilejul să constat — nu numai din mărturiile unanime ale celor care i-au fost studenți — că nimic nu reușea să-l îndepărteze de la respectarea strictă a orarului de curs, după cum prezența sa continuă la manifestările științifice studențești era notorie.

Arheolog pasionat și competent, s-a distins cu deosebire prin activitatea permanentă de conducere a colectivelor de cercetători care au investigat an de an — cu rezultate mai mult decît remarcabile — impunătoarele momente de civilizație dacică și romană ale complexului de cetățeni din Munții Orăștiei sau de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa. „*Însemnările despre Dacia*“ pe care l-a publicat cu regularitate în paginile revistei clujene „*Steaua*“ constituie mărturia preocupării sale constante de a fi la curent cu cele mai noi rezultate ale cercetării arheologice românești.

Îmbinînd fericit cunoașterea argumentului arheologic concret, ca și a vechilor izvoare literare, cu o solidă cultură clasică, care i-a oferit o largă deschidere spre universal a reușit să abordeze cele mai diverse aspecte ale vechilor civilizații carpato-danubiene printr-o profundă viziune istorică. Contribuțiile sale majore la istoria Daciei Romane, sau monumentală sinteză *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, constituie — cu siguranță — o perenă mărturie în acest sens.

Nu s-a limitat niciodată la cercul restrîns al specialiștilor, căci — prin conferințe, prin lucrări ca *Dacii* (incununată, de altfel cu premiul „Vasile Pârvan“, în 1965) sau *Portrete dacice* — a știut ca nimeni altul să facă din cea mai aridă informație științifică un subiect atractiv, pasionant chiar, pentru cele mai diverse categorii de iubitori ai istoriei.

A fost, deci, asemenea unui mare poet latin, cu totul îndreptățit să declare plin de mîndrie: „*Non omnis moriar!*“

Într-adevăr, prin tot ceea ce ne-a lăsat, nu a murit — și nu va muri niciodată de tot — în cugetul și inimile noastre. Căci, așa cum superb scria despre el — reluându-i pe antici — un alt mare istoric al vremurilor noastre, „celui ce mi-a fost și nădejde și împlinire, și care a ars cu totul și prea grabnic, nu-i putem făgădui decît că liniștea lui creatoare nu se va fi istovit în zadar“.

Și, fie-mi iertată bucuria copleșitor de tristă care mă cuprinde gîndindu-mă — iarăși — ce mare om, dascăl și savant a fost cel căruia i-am dedicat aceste rînduri, un modest condei neputînd, desigur, să-i surprindă întreaga personalitate.

*Eripitur persona, manet res:
Supremum Vale, Magister!*

MARIAN GUMĂ

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Hadrian Daicovicu s-a născut la Cluj, la 11 octombrie 1932. Și-a făcut studiile liceale la Sibiu și la Cluj, pe care le-a încheiat în 1951. A fost, vreme de doi ani (1951—1953), student al Facultății de Istorie în cadrul Universității „V. I. Lenin“ din Kazan (U.R.S.S.). Din toamna anului 1953 a revenit la Universitatea din Cluj, pe care o va absolvi — printr-o licență strălucită — în 1955.

A fost, pe rînd, preparator (1955—1957), asistent (1957—1960), lector (1960—1973) și conferențiar al acestei universități.

În 1965 a fost laureat cu premiul „Vasile Pârvan“ al Academiei R. S. România pentru monografia *Dacii*.

În paralel, din 1966, a fost numit șef al secției daco-romane la Muzeul de Istorie al Transilvaniei. Din 1968 a devenit director adjunct, iar din 1974 directorul acestui muzeu.

Devine doctor în științe istorice al Universității din Cluj cu teza *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, în anul 1971, iar din 1978 a fost profesor titular în cadrul acestei prestigioase instituții de învățămînt superior.

A fost unul dintre membrii cei mai activi din cadrul Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Național.

A. Articole și studii:

1. *Date și probleme noi cu privire la dacii din Munții Orăștiei*, în *Studia*, fasc. 1, 1959, p. 7—21.

2. *Observații privind obștea sătească la geto-daci*, în *SCIV*, XI, 1960, 1.

3. *Il tempio-calendario dacico di Sarmizegetusa*, în *Dacia NS*, IV, 1960, p. 231—354.

4. *Probleme și perspective ale săpăturilor arheologice din Munții Orăștiei*, în *SCIV*, XIII, 1962, 1.

5. *Addenda la „Așezările dacice din Munții Orăștiei“*, în *ActaMN*, I, 1964, p. 111—124.

6. *Coson sau Cotiso?*, în *ActaMN*, II, 1965, p. 107—110.

7. *La forteresse dace de Piatra Craivii (Transylvanie, Roumanie)*, în *Celticum*, XII, 1965, p. 165—166 (în colaborare cu I. Berciu și Al. Popa).

8. *Nouvelles données concernant le sanctuaire-calendrier dace*, în *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 383—386.

9. *Noi considerații asupra Daciei Malvensis*, în *ActaMN*, IV, 1967, p. 73—84.

10. *„Regatul“ lui Rhemaxos*, în *ActaMN*, IV, 1967, p. 445—447.

11. *Cronologia regilor daci, în Unitate și continuitate în istoria poporului român*, București, 1968, p. 65—70
12. *Dacii și civilizația lor în secolul I î.e.n.—I. e.n.*, în *ActaMN*, V, 1968, p. 51—58.
13. *Considerații asupra cronologiei așezării dacice de la Fețele Albe*. în *ActaMN*, VI, 1969, p. 465—473 (în colaborare cu I. Glodariu).
14. *Notes sur la première guerre dacique de Trajan*, în *ActaMN*, VII, 1970, p. 109—124.
15. *Un castru roman în regiunea cetăților dacice din Munții Orăștiei*, în *Lucrări științifice. Istorie — Științe sociale — Pedagogie*, Oradea, 1971, p. 17—30 (în colaborare cu I. Glodariu).
16. *Un sanctuar circular dacic de la Fețele Albe*, în *Apulum*, IX, 1971, p. 257—262.
17. *Descoperiri monetare romane în Banatul secolului al XIX-lea*, în *ActaMN*, VIII, 1971, p. 561—566.
18. *Developpement urbain et romanisation dans la province de Dacia*, în *Centenar Muzeal Orădean*, Oradea, 1972, p. 153—160 (în colaborare cu C. Daicoviciu).
19. *Un complex de construcții în terase din așezarea dacică de la Fețele Albe*, în *ActaMN*, X, 1973, p. 65—96 (în colaborare cu I. Glodariu și I. Piso).
20. *Numele Ulpiei Traiane*, în *Tibiscus*, III, 1974, p. 101—104.
21. *Cassius Dio și Sarmizegetusa*, în *InMemCD*, Cluj, 1974, p. 111—116.
22. *Considerații privind unele descoperiri arheologice din zona Cluj-Napoca*, în *ActaMN*, XI, 1974, p. 5—18 (în colaborare cu N. Vlăsău).
23. *Fenomenul urban antic în România*, în *Apulum*, XIII, 1975.
24. *Sarmizegetusa și războaiele marcomanice*, în *ActaMN*, XII, 1975, p. 159—163 (în colaborare cu I. Piso).
25. *Puncte de reper pentru cronologia cetăților și așezărilor dacice din Munții Orăștiei*, în *ActaMN*, XIII, 1976, p. 71—80 (în colaborare cu I. Glodariu).
26. *Inscripții din Sarmizegetusa*, în *ActaMN*, XIII, 1976, p. 89—97 (în colaborare cu I. Piso).
27. *Un fragment ceramic cu inscripție de la Porolissum*, în *ActaMN*, XIV, 1977, p. 201—204.
28. *Miscellanea epigraphica*, în *ActaMN*, XV, 1978, p. 115—123.
29. *Suum enique*, în *StComC, Istorie*, 1979, p. 21—26.
30. *Intre originalitate și adevăr*, în *ActaMN*, XVI, 1979, p. 495—505.
31. *Le sanctuaire A de Sarmizegetusa Regia*, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 65—79.
32. *Societatea dacică în epoca statului*, în *Studii dacice*, Cluj-Napoca, 1981, p. 23—47.
33. *Edificii de cult la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (I)*, în *ActaMN*, XVIII, 1981, p. 59—84 (în colaborare cu D. Alicu).
34. *Moștenirea lui Vasile Pârvan*, în *ActaMN*, XIX, 1982, p. 777—778.
35. *Edificii de cult la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (II)*, în *ActaMN*, XIX, 1982, p. 59—74.
36. *Un manuscris inedit al lui Constantin Daicoviciu*, în *ActaMN*, XX, 1983, p. 705—708.

B. Monografii:

1. *Sarmizegetusa. Cetățile și așezările dacice din Munții Orăștiei*, București, 1962 (în colaborare cu C. Daicoviciu).
2. *Dacii*, București, 1965, 1968 (ed. I); București, 1972 (ed. a II-a, revăzută și completată).
3. *Ulpia Traiana*, ed. I, București, 1963; ed. a II-a, București, 1966 (în colaborare cu C. Daicoviciu).
4. *Columna lui Traian*, București, 1968 (în colaborare cu C. Daicoviciu).
5. *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj, 1972.
6. *Portrete dacice*, Editura Militară, București, 1984.
7. *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*, Editura Sport-Turism, București, 1984 (apărută postum).